

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "Ceļā uz ES kriminālpolitiku: ES politikas efektīvas īstenošanas nodrošināšana ar krimināltiesību palīdzību"

COM(2011) 573 final

(2012/C 191/17)

Ziņotājs: **DE LAMAZE kgs**

Komisija 2011. gada 20. septembrī saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 304. pantu nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

"Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "Ceļā uz ES kriminālpolitiku: ES politikas efektīvas īstenošanas nodrošināšana ar krimināltiesību palīdzību"

COM(2011) 573 final.

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Nodarbinātības, sociālo lietu un pilsoniskuma specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2012. gada 22. martā.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 480. plenārajā sesijā, kas notika 2012. gada 25. un 26. aprīlī (2012. gada 25. aprīļa sēdē), ar 131 balsi par un 2 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1 EESK atbalsta šā paziņojuma mērķi: jaunajās jomās, kurās tiek veikti saskaņošanas pasākumi, īstenot Eiropas Savienības kompetenci krimināltiesību jomā, kā tas paredzēts Līguma par Eiropas Savienības darbību (LESD) 83. panta 2. punktā. Tas Eiropas Savienībai nodrošinātu efektīvu instrumentu politikas jomu piemērošanas uzlabošanai un stiprināšanai, turpinot tādējādi darbu saistībā ar 2005. gadā panākto virzību ES Tiesas praksē un 2008. un 2009. gadā pieņemtajām divām direktīvām, kuru mērķis ir ieviest krimināltiesības vides jomā.

1.2 Komisijas paziņojums nozīmē nenoliedzamu progresu, jo pirmo reizi ES ierosina noteikt politiku rīcībai krimināltiesību jomā. EESK skatījumā šai politikai ir vajadzīgs spēcīgs politisks impulss.

1.3 Saistībā ar iepriekš minēto juridisko virzību EESK vispirms atgādina, ka vēlme nodrošināt ES politikas īstenošanu pati par sevi nav pietiekams pamatojums krimināltiesību izmantošanai, jo ES krimināltiesību darbības jomu var paplašināt tikai tad, ja tiek ievēroti subsidiaritātes un proporcionalitātes principi.

1.4 Ņemot vērā kriminālsankcijas represīvo un apkaunojošo raksturu, kriminālatbildības noteikšanai par kādu konkrētu rīcību jābūt galējam risinājumam (*ultima ratio*), ko Savienība nosaka dalībvalstīm. Grūtības, ar kurām dalībvalstis saskaras kādas ES politikas jomas īstenošanā un kuras mazina šīs politikas efektivitāti, nedrīkst būt vienīgais pamatojums krimināltiesību izmantošanai. Tās var piemērot tikai tad, ja šīs rīcības dēļ ir smagi skartas kādas no pamatinteresēm.

1.5 EESK uzskata, ka saistībā ar Komisijas priekšlikumu Eiropas līmenī precīzāk jādefinē sabiedrības interešu jēdziens, jo tiesību jomā tas vēl pagaidām neeksistē, lai gan tas nepieciešams, lai pamatotu ES līmenī noteikto kriminālsankciju piemērošanu Eiropas pilsoņiem. Ar patērētāju interesēm vien šādus pasākumus pamatot nevar.

1.6 EESK aicina plašāk izvērtēt, kā turpmāk ar ES līmenī noteiktām kriminālsankcijām varētu aizsargāt pamattiesības, to skaitā sociālās tiesības, turklāt būtu jāpārdomā, kā tuvināt dažādu dalībvalstu piemērotās kriminālsankcijas. Tā kā kriminālatbildības un sankciju definīcijas dažādās dalībvalstīs var būt atšķirīgas un dažkārt, pārkāpjot proporcionalitātes un tiesiskās noteiktības principus, var pat apdraudēt pamattiesību ievērošanu, EESK uzskata, ka šādos gadījumos būtu nepieciešama arī saskaņošana krimināltiesību jomā.

1.7 Lēmums par jaunu krimināltiesību pasākumu pieņemšanu Eiropas līmenī vispirms ir jāpamato ar dažādu dalībvalstu speciālistu sadarbības gaitā sagatavotu ietekmes novērtējumu, kurā ietverts salīdzinošo tiesību pētījums par šīs jomas tiesību aktu piemērošanas sistēmām dalībvalstīs un analīze par tiesiskuma uzlabošanas nepieciešamību, kas apliecinātu, ka jaunā politika jāpieņem Eiropas līmenī.

1.8 Tātad šajā analizē skaidri jāapliecina, ka ir vajadzīgs Eiropas standarts krimināltiesību jomā attiecībā uz kriminālsankciju subsidiaritāti, nepieciešamību un samērīgumu (galējā risinājuma nepieciešamība). EESK pauž gandarījumu, ka Komisija ES rīcības paplašināšanai krimināltiesību jomā ir izvēlējusies iepriekš izklāstīto pieeju.

1.9 EESK uzskata, ka par Eiropas līmenī noteikta krimināltiesību instrumenta efektivitāti un tā ietekmi uz pamattiesībām jāsaprot zinātnisks un neatkarīgs novērtējums, kas ir iepriekšēja ietekmes novērtējuma neatņemama sastāvdaļa.

1.10 EESK uzskata, ka jāprecizē krimināltiesību jomas saskaņošanas politikas saturs, jo īpaši attiecībā uz tās mērķi tuvināt sankciju un pārkāpumu definīcijas.

1.11 EESK uzskata, ka ES līmenī pieņemtais noteikumu minimums nedrīkst ietekmēt valstu iestāžu noteiktās pārkāpumu kategoriju definīcijas, kas turklāt ir saistītas ar attiecīgās valsts tiesisko sistēmu, un saskaņā ar subsidiaritātes principu tiesībsardzības stratēģijas noteikšanai arī turpmāk jābūt katras dalībvalsts pārziņā.

1.12 EESK uzsver, ka būtisku krimināltiesību normu pakāpenisku tuvināšanu varēs panākt tikai tad, ja tiesībsardzības iestādes (tieslietu ministrijas un prokurori) un tiesu iestādes cieši sadarbosies. Šai sadarbībai vajadzētu paredzēt īpašu budžetu. Tomēr šāda tuvināšana nevar novērst valstu kriminālprocesa noteikumu dažādību, īpaši attiecībā uz konkrētu garantiju izmantot aizstāvības tiesības (piemēram, pārsūdzības iespējas utt.). Turklāt šis paziņojums neattiecas uz procesuālajiem jautājumiem. Tāpēc kriminālprocesi un prakse dažādās tiesībsardzības sistēmās rada lielu dažādību, kuru Eiropas regulators nevar prognozēt. Minēto iemeslu dēļ EESK uzskata, ka ir ļoti svarīgi, lai jaunā ES prokurora uzdevums būtu viņa kompetences robežās sekot līdz tam, kā tiek pakāpeniski tuvināti valstu krimināllietu jomas tiesību akti, uz kuru pamata notiek kriminālvajāšana.

1.13 EESK arī uzskata, ka būtu jāpārdomā juridisko personu kriminālatbildība, kuru pagaidām nepieļauj neviena dalībvalsts. Ņemot vērā šādu nevienlīdzību likuma priekšā, jautājums par juridisko personu kriminālatbildību ir jāizskata prioritārā kārtībā, jo ekonomikas, sociālajā un vides jomā daudzus pārkāpumus izdara rūpniecības un tirdzniecības uzņēmumi.

1.14 Pirms Eiropas krimināltiesību jomas paplašināšanas ir jāizskata šādi jautājumi:

— krimināltiesību prioritāte salīdzinājumā ar citām preventīvajām un zaudējumu atlīdzināšanas sistēmām, piemēram, administratīvajiem vai nodokļu sodiem un iespējām, ko paver kolektīvās prasības (*class action*), kā arī mediāciju;

— piemērota sankciju līmeņa noteikšana ES līmenī, jo pretējā gadījumā šīs krimināltiesības salīdzinājumā ar valstu tiesību aktiem, kurus tās aizstāj, būs mazāk preventīvas;

— *Eurojust* un iecerētā jaunā ES prokurora loma.

1.15 Visbeidzot, EESK uzskata, ka līdztekus jautājumam par Eiropas krimināltiesību paplašināšanas principu jāskata arī

aizstāvības tiesību ievērošana, jo ārpus tiesiskā regulējuma, kas saistīts ar kriminālprocesu, šīs tiesības ir vājāk nodrošinātas. Lai Eiropas krimināltiesību telpas paplašināšana būtu efektīva, ir jāstiprina aizstāvības tiesības, jo īpaši *Eurojust* un *Eurojust* ietvaros. Būs jāpanāk, lai tās tiktu reāli garantētas praksē visiem ES pilsoņiem. Tikai tad Eiropas krimināltiesības būs atbilstīgas līgumos (LESD 67. panta 1. punkts un 83. panta 3. punkts) noteiktajai pamattiesību ievērošanas prasībai.

2. Paziņojuma kopsavilkums

2.1 Komisija apliecina, ka finanšu nozarē, kā arī Savienības finanšu interešu aizsardzības, *euro* aizsardzības un naudas viltošanas apkarošanas jomā ES iesaistīšanās krimināltiesību jomas jautājumu risināšanā ir atzīta par nepieciešamu, lai stiprinātu ES politikas efektīvu piemērošanu.

2.2 Komisija aicina izvērtēt, cik pamatoti būtu attiecināt ES iesaistīšanos uz šādām jomām: autotransports, datu aizsardzība, muitas noteikumi, vides aizsardzība, zivsaimniecības politika un ar iekšējo tirgu saistītas politikas jomas (viltošanas un korupcijas apkarošana, publiskais iepirkums). Minētais uzskaitījums nav izsmeljošs.

2.3 ES iesaistīšanās juridiskais pamats būtu LESD 83. panta 2. punkts, kurā ir noteikts — “ja dalībvalstu krimināltiesisko normatīvo aktu tuvināšana izrādās būtiska, lai nodrošinātu Savienības politikas efektīvu īstenošanu jomā, kurai tikuši piemēroti saskaņošanas pasākumi, direktīvās var paredzēt noteikumu minimumu attiecībā uz noziedzīgu nodarījumu un sankciju definēšanu attiecīgajā jomā”.

2.4 Lai arī Lisabonas līgumā ir paredzēts juridiskais pamats direktīvu pieņemšanai krimināltiesību jomā, tomēr direktīvās stingri jāievēro ne tikai Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības hartā un konvencijā noteiktās pamattiesības, bet arī subsidiaritātes un proporcionālītātes principi, un, kā tas paredzēts šajā paziņojumā, krimināltiesības ir izmantojamas tikai kā galējs risinājums (*ultima ratio*).

2.5 Paziņojumā norādīts, ka saskaņā ar subsidiaritātes principu Savienība var iesaistīties tikai tad, ja dalībvalstis nespēj nodrošināt Savienības tiesību ievērošanu vai ja saistībā ar attiecīgo jautājumu dalībvalstu vidū pastāv būtiski atšķirīgs viedoklis par šo tiesību piemērošanu.

2.6 Komisija norāda, ka saskaņā ar *ultima ratio* piemērošanas prasībām jautājums par kriminālsoda vai administratīvā soda piemērošanu jāizlemj, pamatojoties uz padziļinātu ietekmes novērtējumu. To izlemt Komisijai palīdzēs ekspertu grupa, kas papildus rūpēsies par dažu krimināltiesību jomas pamatjēdzienu interpretēšanu (efektīvs, samērīgs, atturoš sods, mazāk svarīgi gadījumi, līdzdalība un kūdīšana utt.).

2.7 Komisija izvērtē, kādu pievienoto vērtību sniedz ES iesaistīšanās krimināltiesību jomas jautājumu risināšanā, ievērojot četrus mērķus:

- veicināt personu brīvu pārvietošanos un pārrobežu pirkumus (ar procesuālo tiesību minimālajiem standartiem);
- novērst “droša patvēruma” iespēji;
- stiprināt tiesu iestāžu savstarpējo uzticēšanos un tiesībaizsardzības iestāžu sadarbību;
- novērst smagus Savienības tiesību pārkāpumus un piemērot sankcijas (vide, nelegāla darba apkarošana utt.).

2.8 Paziņojums neattiecas uz pasākumiem, kurus saskaņā ar LESD 83. panta 1. punktu var pieņemt, lai apkarotu pārkāpumus, kuri uzskaitīti kā “eironoziegi” – īpaši smagi noziegumi ar pārrobežu dimensiju (¹).

3. Vispārīgas piezīmes

3.1 Šā paziņojuma temats ir īpaši jutīgs, jo krimināltiesību politika laiku laikos ir bijusi valstu suverēno tiesību daļa, un represīvās normas tieši skar individuālo brīvību un ikviena pilsoņa tiesības.

3.2 Lai gan dažās jomās, īpaši cilvēku tirdzniecības apkarošanas un bērnu un sieviešu seksuālas izmantošanas jomā, uz kurām attiecas LESD 83. panta 1. punkts, ir pieprasījums pēc Savienības iesaistīšanās krimināltiesību jautājumu risināšanā, EESK nav pārliecināta, ka līdzīga nepieciešamība pastāv jomās, uz kurām attiecas LESD 83. panta 2. punkts.

3.3 Pamats ES likumdošanai krimināllietu jomā

3.3.1 Pietiekama likumīga iemesla nepieciešamība

3.3.1.1 EESK atzinīgi vērtē *acquis*, ko veido Lisabonas līgumā ieviestie jauninājumi. Vieglāk ir kļūvis pieņemt direktīvas krimināllietu jomā un ir uzlabojusies pamattiesību aizsardzība.

3.3.1.2 EESK tomēr vēlas jau laikus novērst iespējamo neskaidrību — LESD 83. panta 2. punkts nenozīmē, ka pietiek tikai ar vēlmi nodrošināt Savienības politikas īstenošanu, lai krimināltiesību izmantošana kļūtu likumīga.

3.3.1.3 “Ekonomikas atveseļošana”, uz ko Komisija atsaucas, plānojot paplašināt ES darbības jomu krimināllietu jomā (10. lpp.), ir ārkārtīgi svarīgs mērķis un visi piekritīs tā prioritātei,

(¹) Terorisms, cilvēku tirdzniecība un sieviešu un bērnu seksuāla izmantošana, nelegāla narkotiku un ieroču tirdzniecība, nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšana, korupcija, maksāšanas līdzekļu viltošana, organizētā noziedzība.

tomēr tas nav pietiekams likumīgs iemesls, lai pamatotu krimināltiesību izmantošanu. Turklāt šā mērķa sasniegšana ir atkarīga ne vien no “nelegālās ekonomikas un finanšu noziedzības” apkarošanas, kura Komisijas skatījumā nav vienīgā joma, kurā paredzēta ES rīcība krimināllietās, bet arī no citiem faktoriem.

3.3.1.4 EESK uzskata, ka saistībā ar Komisijas priekšlikumu Eiropas līmenī precīzāk jādefinē sabiedrības interešu jēdziens, jo tiesību jomā tas vēl pagaidām neeksistē, lai gan tas nepieciešams, lai pamatotu ES līmenī noteikto kriminālsankciju piemērošanu Eiropas pilsoņiem. Ar patērētāju interesēm vien šādus pasākumus pamatot nevar.

3.3.1.5 EESK aicina plašāk izvērtēt, kā turpmāk ar ES līmenī noteiktām kriminālsankcijām varētu aizsargāt pamattiesības un sociālās tiesības, turklāt būtu jāpārdomā, kā tuvināt dažādu dalībvalstu piemērotās kriminālsankcijas. Tā kā kriminālbildības noteikšanas un sankciju definīcijas dažādās dalībvalstīs var būt atšķirīgas un dažkārt, pārkāpjot proporcionalitātes un tiesiskās noteiktības principus, var pat apdraudēt pamattiesību ievērošanu, EESK uzskata, ka šādos gadījumos būtu nepieciešama arī saskaņošana krimināltiesību jomā.

3.3.2 Subsidiaritātes “metaprincips” un galējā risinājuma (*ultima ratio*) prasība

3.3.2.1 EESK uzskata, ka Eiropas krimināltiesību likumdošanas jomā īpaša nozīme ir subsidiaritātes principa ievērošanai — šajā kontekstā tam ir liela nozīme, jo ar krimināltiesībām aizsargātās sociālās vērtības ir cieši saistītas ar dalībvalstu sociālo struktūru un sabiedrības identitāti. Šī identitāte ir nostiprināta LESD, kurā dalībvalstis ir aicinātas nekavēties izmantot savas prerogatīvas un iedarbināt “bremzes”, ja tās uzskata, ka ierosinātais tiesību akts ietekmē to krimināltiesību sistēmas pamataspēkus (83. panta 3. punkts).

3.3.2.2 EESK uzskata, ka Eiropas līmenī pieņemtais krimināltiesību noteikumu minimums nedrīkst ietekmēt valstu iestāžu noteiktās pārkāpumu kategoriju definīcijas, kas turklāt ir saistītas ar attiecīgās valsts tiesisko sistēmu, un saskaņā ar subsidiaritātes principu tiesībaizsardzības stratēģijas noteikšanai arī turpmāk jābūt katras dalībvalsts pārziņā.

3.3.2.3 EESK norāda uz Komisijas piebildi par to, ka saskaņā ar subsidiaritātes principu ES darbība krimināltiesību jomā ir pamatota tikai tad, ja visas dalībvalstis vai to lielākā daļa ar savu normatīvo veiktspēju nevar nodrošināt Savienības tiesību ievērošanu. Jānoskaidro, vai Savienības iesaistīšanās attaisnojas gadījumos, kad viena vienīga vai dažas dalībvalstis nespēj nodrošināt ES tiesību ievērošanu.

3.3.2.4 Tā kā Eiropas krimināltiesību akti var skart individuālās tiesības, šo tiesību aktu pamatā jābūt arī proporcionalitātes principam un jo īpaši — galējā risinājuma prasībai, t. i., pienākumam iepriekš pierādīt, ka nav cita mazāk ierobežojoša līdzekļa konkrētā mērķa sasniegšanai.

3.3.2.5 Paziņojumā ir uzsvērts, ka ir svarīgi īstenot šos principus un tāpēc ir jāveic rūpīga izpēte, ņemot vērā visus iespējamās alternatīvos pasākumus.

3.3.2.6 EESK ņem vērā, ka Komisija ir apņēmusies veikt šādu izpēti. Komisija paziņo, ka tā "izstrādās plānus, lai vāktu papildu statistikas datus un pierādījumus, lai nodarbotos ar tām jomām, uz kurām attiecas 325. panta 4. punkts un 83. panta 2. punkts"(2.2.2. punkts).

3.3.2.7 Saistībā ar galējā risinājuma prasības piemērošanu Komisija norāda, ka likumdevējam būs jābalstās uz ietekmes novērtējumiem, kuros ietverts "novērtējums par to, vai dalībvalstu sankciju režīmi dod vēlamu rezultātu, un to grūtību analīze, ar kurām, īstenojot ES tiesības uz vietas, saskaras valstu iestādes" (2.2.1. punkts).

3.3.2.8 Jāatzīst, ka līdz šim sagatavoti tikai daži novērtējumi par Eiropas Savienības tiesību aktu transponēšanu un piemērošanu dalībvalstīs un salīdzinoši pētījumi par dažādām tiesību sistēmām. Vispirms ir jā sagatavo vairāk novērtējumu. EESK uzskata, ka tikai šādu novērtējumu secinājumi ļaus noskaidrot, vai saskaņošana tiešām ir "nepieciešama".

3.3.2.9 EESK uzsver, ka gan dalībvalstu tiesiskās sistēmas nepilnības, gan Savienības līmenī konstatētās problēmas ir jā raksturo ar konceptuālām atšķirībām kriminālatbildības noteikšanas, sankciju un tiesībaizsardzības efektivitātes jomā.

3.3.2.10 EESK uzskata, ka ir jāveic arī Eiropas krimināltiesību instrumenta neatkarīgs zinātnisks novērtējums, kurā jāskata tā efektivitāte un ietekme uz pamattiesībām. Tikai šāds novērtējums dos iespēju stiprināt patiešām efektīvus pasākumus un atteikties no pārējiem. Tas nozīmē, ka dalībvalstīm ir nepieciešams īpašs finanšu instruments, kas dod iespēju to budžetā piešķirt vajadzīgos finanšu līdzekļus. Turklāt Eiropas līmenī ir jāizstrādā kopēja metodika, ar kuru nosaka galvenos rādītājus un vērtēšanas instrumentus.

3.3.2.11 EESK apzinās, ka pārdomas par subsidiaritātes principu krimināltiesību aktu jomā ir tikai sākumposmā. Tiesu prakse vēl tikai top. Komiteja uzsver, ka tāpēc ir svarīgi šīs pārdomas padziļināt, lai gūtu precīzāku priekšstatu par šo jēdzienu. Plašākā nozīmē Komiteja aicina padziļināti apspriest principus, kuri ir visu ES krimināltiesību aktu pamatā.

3.3.2.12 EESK uzskata, ka plašāk jāskata paziņojumā minētie iemesli, lai izceltu pievienoto vērtību, ko rada Savienības darbība krimināltiesību jomā (4. lpp.).

3.3.2.12.1 Pat ja arguments par sankciju atšķirībām Eiropas Savienībā saistīts ar jautājumu par ES pilsoņu diskrimināciju

pamattiesību jomā, EESK uzskata, ka tas tomēr ir jāuztver relatīvi — pirmkārt, tāpēc, ka daudzās dalībvalstīs tiesnešiem ir rīcības brīvība, un, otrkārt, tāpēc, ka atturošais efekts galvenokārt ir atkarīgs no kriminālvajāšanas dienestu efektivitātes.

3.3.2.12.2 EESK uzsver, ka jebkurā gadījumā būtisku krimināltiesību normu pakāpenisku tuvināšanu varēs panākt tikai tad, ja tiesībaizsardzības iestādes un tiesu iestādes cieši sadarbosies un ja šai sadarbībai būs paredzēts īpašs budžets. Komiteja aicina pievērst uzmanību tam, ka ar iecerēto saskaņošanu nebūs iespējams pilnībā novērst kriminālprocesuālās atšķirības un jo īpaši abu pušu uzklaušanās un aizstāvības tiesību koncepcijas jomā.

3.3.2.12.3 EESK norāda, ka gadījumos, kad rodas nepieciešamība pēc rīcības krimināltiesību jomā, ir jācenšas panākt saskaņotību pierādījuma uzrādīšanas jomā.

3.3.2.13 EESK vēlas atgādināt, ka saskaņā ar galējā risinājuma prasību ir jāizskata preventīvo līdzekļu piemērošanas iespēja, tostarp ar sociālās jomas pasākumu palīdzību. To ir iespējams efektīvi izmantot līdztekus kriminālsankcijām.

3.3.3 Citi principi

3.3.3.1 EESK atgādina, ka saskaņā ar Pamattiesību hartu un Cilvēktiesību aizsardzības konvenciju, likumdevēja pienākums ir skaidri un precīzi noteikt kriminālatbildību, turklāt šis pienākums ir tikai neliela daļa no tiesiskās noteiktības vispārējā pienākuma. EESK skatījumā šis pienākums būtu jāattiecinā arī uz sekundārām darbībām, piemēram, uz mēģinājumu un līdzdalību, kuru definīcija dažādās dalībvalstīs ir atšķirīga.

3.3.3.2 Komisija norāda, ka priekšlikums saskaņot tiesību aktus nedrīkst paaugstināt dalībvalstīs piemēroto sankciju līmeni. Ņemot vērā (vertikālās) saskaņošanas principu, EESK atgādina, ka ES paredzētie minimālie sodi nedrīkst palielināt kādā konkrētā dalībvalstī noteiktos maksimālos sodus, jo tas būtu pretrunā attiecīgās valsts tiesību sistēmai (LESD 67. panta 1. punkts). Lai novērtētu sankciju, ir jānoskaidro soda smaguma un efektivitātes jēdzieni.

3.3.3.3 Attiecībā uz ES ieteiktajām sankcijām EESK norāda, ka horizontālās saskaņošanas nolūkā būtu jāņem vērā arī sodu līmeņi, kas jau noteikti Eiropas Savienības tiesību aktos.

3.4 Juridiskie jēdzieni, kuri jāprecizē

3.4.1 Komisija acīmredzot ir vēlējusies uzsākt debates pirms dažu pamatjēdzienu definēšanas. Tas arī ir viens no iemesliem, kāpēc paziņojumā trūkst skaidrības. EESK ir skaidra izpratne par šā dokumenta politisko nozīmi, taču pauž nožēlu par to, ka diskusija nevar notikt uz tik stabila pamata, kādu tā būtu vēlējusies. Komiteja arī uzsver to, cik sarežģīti ir nošķirt kriminālo

un administratīvo sankciju jēdzienus, lai gan tas ir ļoti svarīgi, un vēlas noskaidrot, kas jāsaprot ar Savienības tiesību "smagu pārkāpumu".

3.4.2 Ekspertu grupas darbs varētu palīdzēt novērst dažas neskaidrības. EESK raudzīsies, lai, kā norādīts, eksperti patiešām būtu izraudzīti no juristu, advokātu, tiesnešu un kriminologu vidus.

3.5 Uz kādām jomām attiecināt ES darbību krimināltiesību jomā?

3.5.1 Paziņojumā pamatoti norādīts uz krimināltiesību piemērošanai alternatīviem risinājumiem, lai gan EESK skatījumā nav izvērtētas visas sekas — ES rīcībai, saskaroties ar pārkāpumiem finanšu, sociālajā un ekonomikas jomā, ir jāietver ekonomisku pasākumu iespēja, proti, administratīvas vai civiltiesiskas sankcijas (piemēram, aizliegums nodarboties ar kādu profesiju).

3.5.2 Eiropas līmenī nav vispārējas krimināltiesību politikas stratēģijas, tāpēc nav iespējams arī precīzi pamatot to nozaru sarakstu, kurās Komisija varētu plānot kādu no iniciatīvām.

3.5.3 Pēc EESK domām, ES rīcības pamatā vajadzētu būt trijiem kritērijiem — pārkāpumu smagumam (vēl jānosaka) un to starptautiskajai dimensijai, kā arī to kopējam "aizskaroša rakstura" kritērijam atkarībā no tā, cik svarīgas ir skartās intereses.

3.6 Kā dai jābūt saskaņošanas pakāpei?

3.6.1 EESK ņem vērā paziņojuma mērķi noteikt minimālos standartus. Saskaņā ar līgumu nav iespējams darīt vairāk un pilnīga saskaņošana tajā nav atļauta. Tomēr ar noteikumu minimumu var īstenot vairāk vai mazāk vērienīgas saskaņošanas vēlni. EESK uzskata, ka ir svarīgi precīzi noteikt vēlamo saskaņošanas līmeni un to veikt katrā konkrētā jomā atsevišķi. Ja Eiropas Parlamentam izdosies dot nepieciešamo politisko impulsu, vienlaikus nodrošinot arī demokrātisko leģitimitāti, ir svarīgi, lai valstu parlamenti pievērstos šim tematam un, ņemot vērā jaunās pilnvaras, paustu savu viedokli, lai stiprinātu uzticēšanos ES krimināltiesībām.

3.6.2 Pēc Komiteja domām, vērienīgais un nepārtraukti atsākamais, kaut arī pēc minimuma principa veiktais pārkāpumu un sankciju saskaņošanas darbs neatstās neskartu valstu tiesību sistēmu identitāti.

3.7 Aizstāvības tiesības

3.7.1 EESK norāda, ka Eiropas Cilvēktiesību tiesas praksē gan administratīvu, gan kriminālsankciju gadījumā apsūdzētajai pusei ir paredzētas līdzvērtīgas garantijas (piemēro Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 6. pantu), bet praksē ir iespējamas aizstāvības tiesību atšķirības atkarībā no izvēlēta

sankciju veida. Šo apstākļu dēļ EESK uzskata, ka ir nepieciešama skaidra un *a priori* definīcija par to, kas ir saistīts ar administratīvu sankciju un kas — ar kriminālsankciju.

3.7.2 Lai uzlabotu tiesību aizstāvību administratīvu sankciju gadījumā, EESK atbalstītu tādu principu ieviešanu, kuru mērķis būtu tām piešķirt juridisku raksturu.

3.7.3 EESK vēlas uzsvērt, ka aizstāvības tiesību jautājums ir risināms arī tiesu iestāžu un tiesībsardzības iestāžu (konkrēti, *Eurojust* un *Europol*) sadarbības kontekstā.

3.8 Papildjautājumi

3.8.1 Kādu atbildības sistēmu (krimināltiesisko vai civiltiesisko) piemērot juridiskām personām?

3.8.1.1 Tā kā dažās valstīs līdz šim juridiskām personām netiek noteikta kriminālatbildība, pastāv plaša starp iespējamo tiesībsardzības veidu efektivitāti un lietu nonākšanu pie kompetentajiem tiesnešiem (pie krimināllietu vai civillietu tiesneša atkarībā no starptautiskajās privāttiesībās paredzētajiem izvēles noteikumiem, kas rada labvēlīgākās tiesas izvēles risku). Piemēram, nav vajadzības uzsvērt, ka liela pārrobežu piesārņojuma gadījumos efektīvāka ir krimināltiesiska vērsšanās pret atbildīgo pusi, kas parasti ir uzņēmums, nekā kriminālvajāšana tikai pret sociāli atbildīgajām pusēm vai atbildīgajām amatpersonām. Šis temats, bet īpaši jautājums par atbildības deleģēšanu uzņēmumā, būtu jāskata padziļināti, jo citādi nav iespējams nodrošināt tiesībsardzības un līdz ar to arī preventīvo pasākumu atturošās ietekmes ekvivalenci.

3.8.1.2 Tā kā uzņēmumu krimināltiesību saskaņošana starp dalībvalstīm ir konceptuāli apgrūtināta, pret pamattiesību pārkāpumiem vērstie represīvie pasākumi, kas nodrošina Eiropas normu veidošanu, paliek tikai administratīvā līmenī neatkarīgi no tā, vai iniciatīvu uzņēmusies Komisija, dalībvalstis un/vai to neatkarīgās iestādes. Ir svarīgi, lai, juridiskām personām nonākot šajās iestādēs, kuras ir pilnvarotas noteikt sankcijas, tiktu garantētas tādas pašas aizstāvības tiesības, kādas tām ir atzinis krimināltiesību tiesnesis.

3.8.2 Paziņojumā uzdoti arī šādi jautājumi:

3.8.2.1 Vai Savienības tiesību aktos ir jādefinē rupja neuzmanība?

3.8.2.2 Būdamā uzticīga "*nulla poena sine culpa*" principam, EESK uzskata, ka, ja ES tiesību aktos krimināltiesību jomā tiktu definēta tīša rīcība, rupjas neuzmanības pārkāpumu gadījumā piemērojamo sankciju ieviešana būtu dalībvalstu kompetencē (vēl jāapspriež).

3.8.3 Vai Savienības tiesību aktos būtu jāparedz konfiskācijas pasākumi?

3.8.3.1 Pat ja šķiet, ka neviens princips neliedz Eiropas Savienības tiesību aktos ieviest konfiskācijas sodu (nejaukt ar īpašuma apķīlāšanu), jo īpaši narkotisko vielu tirdzniecības jomā, šo jautājumu tomēr būtu vēlams apspriest padziļināti, plānojot vispārējas īpašuma konfiskācijas pasākumu, jo daudzās tiesiskajās sistēmās tas nepastāv un var radīt jautājumu par soda samērīgumu un nenoteiktību.

Briselē, 2012. gada 25. aprīlī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs*
Staffan NILSSON
